

کتابخانه‌های وابسته

به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در شهر تهران

اسماعیل جعفری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۰/۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۶/۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر که به بررسی وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، متشکل از ۳۶ کتابخانه، شامل: ۱۱ کتابخانه وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۰ کتابخانه وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۰ کتابخانه وابسته به علوم پزشکی ایران و ۵ کتابخانه وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران می‌پردازد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر به روش پیمایشی توصیفی صورت گرفته است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شده است.

یافته‌ها: از ۱۷۴ نفر پرسنلی که در بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های مورد مطالعه در پژوهش مشغول به کار هستند، ۱۰۰ نفر (۵۷/۴ درصد) از آنها نیروی غیر کتابداری هستند. که این مسئله ضعف بسیار عمده را در این بخش نشان می‌دهد که بیش از نیمی از پرسنل این بخش را نیروی غیر کتابداری تشکیل می‌دهند. که این مسئله خود باعث عدم سازماندهی درست پایان‌نامه‌ها و ناتوان بودن در ارائه خدمات کافی به مراجعان به این بخش می‌شود. همچنین از نظر وضعیت سازماندهی و نمایه‌سازی ۸۲ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی اقدام به سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها نموده‌اند و در ۱۷/۸ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی این اقدام هنوز صورت نگرفته است. در خصوص امکانات رایانه‌ای، یافته‌های پژوهش ناظر بر این است در اکثر دانشکده‌های علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی و دانشگاه آزاد امکانات رایانه‌ای وجود داشته و تنها در بیشتر دانشکده‌های دانشگاه علوم

بیش از ۲ میلیون مقاله فارسی در این سایت موجود میباشد

پایان نامه ها - رساله ها - مقالات علمی - مجله ها - کتابخانه ها - پایان نامه ها - پروپوزال ها - و ...

پایان نامه‌ها فاقد امکانات نرم‌افزاری هستند که با توجه به این می‌توان گفت اکثر کتابخانه‌های دانشکده‌های مورد مطالعه در وضعیت نسبتاً مطلوبی به سر می‌برند. ۷۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان داشتند که پایان نامه‌های خود را در اختیار تمامی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد، دولتی و پیام نور و... قرار می‌دهند. ۱۷/۸ درصد کتابخانه‌ها بیان داشته‌اند که پایان نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان و اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌های وابسته به خود قرار می‌دهند و ۷/۱۴ درصد کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که پایان نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان دانشگاه‌های دولتی قرار می‌دهند.

نتیجه گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از نظر فضا و مکان اختصاص یافته ۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی، فضای مجزایی را برای نگهداری پایان‌نامه‌ها اختصاص داده‌اند، و ۵۰ درصد نیز فاقد فضای کافی و مجزا می‌باشند. ۹ کتابخانه (۳۲/۲ درصد) پایان‌نامه‌های دانشکده‌های دیگر را در بخش پایان‌نامه‌های خود نگهداری کرده و (۶۷/۸ درصد) این عمل را انجام نمی‌دهند

کلیدواژه‌ها: خدمات اطلاع‌رسانی؛ پایان‌نامه‌ها؛ بررسی وضعیت کتابخانه‌ها؛ وزارت بهداشت - درمان و آموزش پزشکی؛ شهر تهران

بیش از ۲ میلیون مقاله فارسی در این سایت موجود میباشد

با وجودی که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی رسالت عظیم ترویج اطلاعات را بر عهده دارند، بسیاری از کتابخانه‌ها با شیوه‌های سنتی به انجام وظایف کلیشه‌ای در برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان خود می‌پردازند و به خود زحمتی برای بررسی فعالیتها و در صورت لزوم تغییرروش‌های قدیمی و بکارگیری روش‌های جدید نمی‌دهند (لنکستر^۱، ۱۹۷۷) در واقع، بسیاری از کتابداران معتقدند معتقدند تنها خود بعنوان متخصصان امر، توانایی ارزیابی خدمات کتابخانه را دارند. آنها ادعا می‌کنند که مراجعان نمی‌توانند در مورد کیفیت قضاوت کنند، آنها نمی‌دانند چه می‌خواهند یا به چه چیزی نیاز دارند و تخصص و چیرگی متخصصان امر است که تعیین کننده نیاز مراجعان می‌باشد. در حقیقت چنین نگرشی در مورد خدمات غیر واقع بینانه و نامربوط است (آلتمن و هرنون^۲، ۱۹۹۸). همین اعتمادبه دانسته‌های موجود است که موجب دوری از واقعیت‌ها و درک صحیح آنها می‌شود. از همین روست که لنکستر^۳ معتقد است یک سیستم برای بقاء خود باید مرتباً خود را مشاهده و ارزیابی کرده پیوسته در ارتقا خود بکوشد.

چری^۴ (۱۹۹۰) معتقد است برای طراحی موفق تر پایگاه‌های اطلاعاتی و برای افزایش کارایی این پایگاهها، بایستی استفاده کنندگان پایگاههای اطلاعاتی و نیازهای آنها را بشناسیم. گلدهور بررسی استفاده کنندگان را با ارزش تر از سایر بررسی‌ها می‌داند و می‌گوید: بررسی استفاده کنندگان باعث ایجاد معیارهایی در زمینه نوع خدمات مورد درخواست گروه‌های مختلف و نوع خدمات واقعاً دریافت شده آنها می‌شود. به دلیل اهمیت این معیارها، کتابخانه‌ها باید هر از چند سالی به چنین بررسی‌هایی بپردازند (گلدهر^۵، ۱۹۶۸)

از آنجا که هدف نهایی کتابخانه‌ها در بستر جامعه اطلاعاتی فراهم کردن وسایل دسترسی به هر نوع اطلاعات برای هر کس در هر زمان و مکان است. ارزیابی عملکرد بعنوان یکی از وجوه مهم مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی مطرح می‌شود، چنین کاری هم برای مدیران کتابخانه و هم برای استفاده کنندگان از خدمات حائز اهمیت است. به عبارت دیگر کتابخانه‌ها باید به روشی استدلالی نشان دهند که خدمات ارائه شده شان به شکلی موثر نیازهای استفاده کنندگان را

۱- Lanlancaster

۲- Altman & Hernon

۳- Cherry

۴- Goldhor

برطرف می‌کند و از طرف دیگر میزان منابع مالی تخصیص داده شده به آن کتابخانه، با میزان برطرف کردن نیاز مراجعان و رضایتمندی آنها تناسب دارد. مارتین بهترین انگیزه برای شروع بررسی استفاده کنندگان را این نکته می‌داند که کتابخانه‌ها، موسسات خدماتی هستند

از این رو، پژوهش حاضر، با هدف بررسی وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، و بررسی نقاط قوت و ضعف آنها انجام گردیده است.

خدمات بهتر در صورتی ارائه خواهد شد که ماهیت و نیازهای مراجعه کنندگان شناخته شود.^۷ به نظر وی برای ارائه خدمات کارآمد بایستی توجه مشابه و یکسانی به استفاده کنندگان و منابع داشته باشیم (مارتین^۶، ۱۹۷۶). برای رسیدن به هدف فراهم آوری دسترسی به اطلاعات برای هرکس در هر زمان و مکان، کتابدار و استفاده کننده بایستی هم زبان باشند یعنی زبان کتابخانه برای استفاده کننده دارای شفافیت لازم باشد. علاوه برعامل هم زبانی، عوامل دیگری را نیز در مورد استفاده کنندگان کتابخانه می‌توان در نظر گرفت:

- دستیابی و سهولت در استفاده از کتابخانه.
- هدف از استفاده از کتابخانه.
- موفقیت در کسب منابع و اطلاعات.
- استفاده از کارکنان.
- رضایت کلی از کتابخانه.
- مشخص نمودن عواملی که در کاهش و برطرف نمودن نیازهای اطلاعاتی فرد مؤثرند (کوپر، بولت، کاری و وبستر^۷، ۲۰۰۱).
- مسئله‌ی مورد بررسی در این پژوهش آن است که، وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت در سطح تهران چگونه بوده، در وضعیت مطلوبی قرار دارد یا خیر؟

هدف پژوهش

هدف کلی از انجام این تحقیق، آگاهی از وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های مورد مطالعه به منظور دستیابی به نقاط ضعف و قوت موجود، در این زمینه است.

پرسش‌های اساسی

این پژوهش درصدد است تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

- ۱) مشخصات کلی بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ کمیت موجودی (تعداد پایان‌نامه‌ها) و فضای اختصاص داده شده جهت نگهداری از آنها چگونه است؟
- ۲) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ دارا بودن خط مشی دریافت پایان‌نامه چگونه است؟
- ۳) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ ویژگی‌های جامعه استفاده‌کننده از پایان‌نامه‌ها و عضویت چگونه است؟
- ۴) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ نیروی انسانی شاغل در آن چگونه است؟
- ۵) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌های موجود در آن چگونه است؟
- ۶) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ برخورداری از امکانات رایانه‌ای و نرم‌افزاری جهت ذخیره و بازیابی اطلاعات چگونه است؟
- ۷) وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ سرویس دهی و ارائه خدمات به ذینفعان خود، و دسترس پذیر ساختن امکان استفاده از پایان‌نامه‌ها (در داخل و خارج دانشگاه) چگونه است؟

فرضیه‌های پژوهش

- فرضیه اول: بیش از ۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی، ارائه خدمات در سطح مطلوبی قرار دارد.
- فرضیه دوم: اختلاف معنی داری در بحث ارائه خدمات بین بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های مورد بررسی وجود ندارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ دسته بندی تحقیقات بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها (طرح تحقیق)، پیمایشی - توصیفی بود زیرا به توصیف بررسی وضعیت ارائه‌ی خدمات در بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی و آزاد وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران پرداخته است، که تعداد آنها برابر ۴ دانشگاه و ۳۲ دانشکده که شامل ۳۶ کتابخانه می‌باشد محاسبه گردیده است. از آنجا که جامعه آماری تحقیق حاضر محدود و تعداد کتابخانه‌ها کم بود، لذا در تحقیق حاضر، داده‌ها از کل جامعه آماری به روش سرشماری گردآوری، و از روش نمونه گیری معمول در تحقیقات استفاده نشده است.

در بخش پاسخ به پرسش‌های پژوهش از آمار استنباطی استفاده شده است. در این قسمت با استفاده از آزمون‌های آماری به هریک از پرسش‌ها پاسخ داده خواهد شد و تعیین می‌شود که آیا بین متغیر مورد مطالعه تفاوت و یا رابطه معنی‌داری از لحاظ آماری وجود دارد یا خیر.

فایده این پژوهش آن است که با بررسی وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های مورد بررسی می‌توان ضمن کسب شناخت و آگاهی از وضعیت و چگونگی ارائه این خدمات، و سطح آن به مشکلات اساسی احتمالی و نقاط ضعف و نقاط قوت موجود در این زمینه پی برد، و در جهت رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت به راه‌های اساسی‌ای دست یافت. بالطبع در چنین شرایطی، یافته‌های پژوهش حاضر خواهد توانست به بهبود هر چه موثرتر ارائه خدمات در این بخش منجر گردد.

پیشینه‌ها

ملکی نوجه دهی (۱۳۷۳) به بررسی نظرات دانشجویان در مورد خدمات کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی در نیمسال تحصیلی ۷۲-۷۳ پرداخته است. به نظر وی ارزیابی کتابخانه‌های دانشگاهی به خدمات آن و میزان رضایت مراجعین بستگی دارد. نتایج حاصل از تحقیق وی نشانگر این است که جنبه‌های مختلف مانند تمایل و توانایی کتابداران در پاسخگویی سوالات مراجعین، نحوه ارتباط کتابداران با دانشجویان، قوانین و مقررات کلی کتابخانه‌ها، دستیابی به منابع از طریق برگه‌دان‌ها و مقررات امانت کتاب در تمام کتابخانه‌ها رضایت بخش بوده و در مقابل جنبه‌های دیگر مانند روزآمد بودن نشریات، توان کتابخانه در ارتقا سطح علمی دانشجویان، تهیه کتب مورد

نیاز، دستیابی به منابع از طریق مراجعه مستقیم به قفسه‌ها، فضای کتابخانه، امکانات نسخه برداری از طریق فتوکپی و وجود نسخ متعدد از کتب توصیه شده توسط اساتید در اکثر کتابخانه‌ها رضایت خاطر دانشجویان را به همراه نداشته است.

امامزاده (۱۳۷۴) به بررسی میزان رضایت خبرنگاران، گزارشگران و نویسندگان مؤسسه کیهان در استفاده از آرشیو موضوعی آن مؤسسه پرداخت. هدف از تحقیق، بررسی میزان روزنامه نگاران مؤسسه کیهان از آرشیو موضوعی آن مؤسسه و دستیابی به نقاط ضعف و قوت آرشیو مذکور به منظور آشنایی مدیران مؤسسه با نظرات روزنامه نگاران خود در زمینه شیوه‌های گردآوری اطلاعات است. جامعه مورد مطالعه روزنامه نگاران کیهان و روش تحقیق پیمایشی از طریق توزیع پرسشنامه جهت گردآوری نظرات روزنامه نگاران می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۱۴/۴٪ پاسخ دهندگان در بازیابی اطلاعات از آرشیو موضوعی دارای مشکل هستند. ۱۰۰٪ پاسخ دهندگان مشکل بازیابی در آرشیو موضوعی کیهان را ناشی از تاخیر زیاد، سنتی و دستی بودن، انباشتگی اطلاعات و عدم برخورداری از نیروی انسانی متخصص ذکر کردند. ۹۲/۸٪ جامعه مورد تحقیق لزوم ایجاد بانک اطلاعات و یا مرکز اطلاع رسانی مطبوعات را مورد تأکید قرار دادند. بکارگیری گروه‌های تخصصی برای نمایه سازی و کامپیوتری کردن آرشیو موضوعی کیهان، کامل کردن این آرشیو با وارد نمودن اطلاعات مندرج در روزنامه‌ها و نشریات، آموزش روزنامه نگاران برای آشنایی و استفاده از کامپیوتر، نصب یک دستگاه کامپیوتر در هرسرویس روزنامه و اتصال کامپیوتر کیهان به شبکه‌های دیگر از جمله اینترنت از پیشنهاد‌های ارائه شده در این تحقیق می‌باشد.

خسروی تحقیقی (۱۳۷۵) در زمینه میزان رضایتمندی استفاده کنندگان از پایگاه‌های اطلاعاتی کتابشناختی دیسک‌های فشرده مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی وزارت جهاد سازندگی انجام داده است. هدف از این پژوهش بررسی میزان رضایت مندی استفاده کنندگان از شیوه درخواست و دریافت اطلاعات، سرعت دستیابی به اطلاعات، میزان مرتبط بودن رکوردهای دریافتی و بررسی توان پاسخگویی کاشگران مرکز اطلاع رسانی به درخواست‌های کاوش منابع اطلاعاتی بوده است. جامعه مورد پژوهش، محققان شاغل در ۶۷ مرکز آموزشی و تحقیقاتی وابسته به معاونت آموزشی و تحقیقاتی وابسته به معاونت آموزش و تحقیقات وزارت جهاد سازندگی در تهران و مراکز سایر استان‌های کشور هستند که تا تاریخ ۱۳۷۵/۷/۱ از خدمات کتابشناختی مرکز یاد شده استفاده کرده‌اند. فرضیه‌های تحقیق عبارت بودند از:

- ۱- بیش از ۵۰٪ استفاده کنندگان از شیوه درخواست اطلاعات رضایت دارند.
- ۲- بیش از ۵۰٪ استفاده کنندگان از شیوه دریافت اطلاعات رضایت دارند.

۳- بیش از ۵۰٪ استفاده کنندگان از فاصله زمانی بین درخواست تا دریافت اطلاعات رضایت دارند.

۴- بیش از ۵۰٪ استفاده کنندگان رکوردهای دریافتی را با موضوع مورد تحقیق خود مرتبط دانسته و از آن رضایت دارند.

نتایج نشان داد که بیش از ۵۰٪ محققان از شیوه درخواست اطلاعات، شیوه دریافت اطلاعات، مرتبط بودن اطلاعات، حجم اطلاعات و توانایی پاسخگویی کاوشگران رضایت داشته‌اند. بدین ترتیب فرضیه‌های شماره ۱، ۲ و ۴ تحقیق مبنی بر رضایت از شیوه درخواست، شیوه دریافت و مرتبط بودن اطلاعات به اثبات رسیده است. هم چنین مشخص شد کمتر از ۵۰٪ استفاده کنندگان از فاصله زمانی بین درخواست تا دریافت اطلاعات اظهار رضایت کرده‌اند و بدین ترتیب فرضیه شماره ۳ تحقیق مبنی بر رضایت از فاصله زمانی بین درخواست تا دریافت اطلاعات رد شده است.

اصلائی ملایری (۱۳۷۶) به بررسی میزان آگاهی و رضایت دانشجویان عضو کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از خدمات کتابخانه پرداخته است. نتایج حاصله از پژوهش نشان داد که در رابطه با خدمات امانت کتابخانه بیشترین میزان آگاهی یعنی ۴۵٪ و آگاهی نسبت به خدمات بخش مرجع کتابخانه ضعیف ترین میزان آگاهی یعنی ۹/۶۴٪ را به خود اختصاص داده بود.

بنی اقبال (۱۳۷۷)، در مقاله‌ای تحقیقی با عنوان " بررسی مجموعه‌ی پایان نامه‌های دانشگاه تهران " که در مجله کتابداری سال سی و دوم (ص ۱۷۰-۱۵۵) به چاپ رسیده است، بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های دانشگاه تهران از لحاظ مکان، نیروی انسانی، تعداد مجموعه، نوع سازماندهی و مواردی دیگر مورد بررسی قرار داده است و در انتها پیشنهادهای برای بهبود وضع آنها بیان گردیده است.

صالحی (۱۳۷۸)، در پایان نامه خود تحت عنوان " مقایسه وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان‌نامه‌های ۱۳ کتابخانه‌ی دانشکده‌ای دانشگاه تهران "، بخش پایان‌نامه‌ها را از نظر نیروی انسانی متخصص و تعداد استفاده کنندگان از این منابع مورد ارزیابی قرار داده است و در انتها پیشنهادهای جهت بهبود وضعیت بخش پایان‌نامه‌ها در کتابخانه‌ها ارائه نموده است.

ویلسون و اور ویلسن و اور^۱ (۱۹۵۵) در پژوهشی به بررسی میزان رضایت دانشجویان پاره وقت از سرویسهای ارائه شده توسط کتابخانه دانشگاه آلستر پرداختند. در این پژوهش ۲۰۰ پرسشنامه برای دانشجویان پاره وقت دانشکده‌های

بازرگانی و مدیریت پست شد که ۴۵٪ از دانشجویان به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. پس از تحلیل عوامل ۲ عامل مهم، اول کارکنان کتابخانه و دوم امکانات کتابخانه تشخیص داده شد. البته میزان رضایت از کارکنان بیش از امکانات موجود در کتابخانه بود و هیچ تفاوتی میان رضایتمندی استفاده‌کنندگان منظم و نامنظم کتابخانه وجود نداشت.

پارکین (۱۹۷۹) مطالعه‌ای به منظور تعیین رشد واقعی، امکانات فعلی، خدمات، رضایت استفاده‌کنندگان و انجام مقایسه آماری میان کتابخانه دانشکده داروسازی دانشگاه هوستون و سایر کتابخانه‌های داروسازی در سراسر کشور انجام داد. داده‌ها براساس ۲۸ پرسشنامه عودت داده شده از طرف مدیران کتابخانه‌های داروسازی و ۱۹۴ پرسشنامه رضایت‌سنجی برگردانده شده از طرف استفاده‌کنندگان جمع‌آوری و مورد تحلیل قرار گرفت. آمارها در برگیرنده اطلاعاتی در مورد موقعیت کتابخانه، ویژگی‌های دانشکده، کارکنان کتابخانه، تجهیزات، ساعات کار، پیایندها، منابع کتابخانه، اندازه کتابخانه، افزایش منابع موجود، بودجه، فرآیند فنی و تکنیکی، خط مشی، و خدمات کتابخانه بود. مطالعه رضایت استفاده‌کنندگان مشخص‌کننده رضایت آنها در ارتباط با کارکنان، خدمات، تجهیزات، و مجموعه‌های موجود در کتابخانه بود.

والش و دلا^۱ (۱۹۸۳) به تحقیقی در مورد مفهوم رضایت استفاده‌کنندگان پرداختند. بنظر این دو، رضایت استفاده‌کننده، یا درجه رضایتمندی استفاده‌کنندگان از خدمات کتابخانه براساس خود - گزارش دهی، به صورت یک ارزیابی ذهنی ونظری از عملکرد کتابخانه‌های عمومی فرض می‌شود. از این مفهوم برای ارزیابی عملکرد کتابخانه در مورد خدمات مختلف و مقایسه سطوح عملکرد این کتابخانه با سایر کتابخانه‌های گزارش داده شده استفاده می‌شود. همچنین تصور می‌شود که رضایت استفاده‌کننده یک رابطه مثبت با میزان استفاده از کتابخانه دارد. گزارش نتایج تحقیق بر روی ۶۲۳ مشتری کتابخانه عمومی " رمزی کانتی" ثابت می‌کند که این مفهوم بالقوه، برای ارزیابی خدمات دریک کتابخانه مفید است؛ از آنجا که این مفهوم تحت تاثیر خصوصیات جمعیت شناختی استفاده‌کنندگان قرار دارد، نباید برای مقایسه سطوح عملکرد تصور شده کتابخانه‌هایی که مورد استفاده جامعه‌های مختلف استفاده‌کننده قرار می‌گیرند، استفاده شود. نتیجه دیگر

این تحقیق حاکی از این بود که این مفهوم رابطه مثبتی با میزان استفاده از کتابخانه ندارد.

تاونلی و بابرگ^{۱۰} (۱۹۹۶) در دو دانشگاه ایالات متحده امریکا به توصیف تغییر نقش کتابخانه‌های فنی در برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان پرداختند. ارزیابی این دو سه موضوع اصلی را در برمی گیرد: منابع اطلاعاتی - آموزشی، استفاده از کتابخانه و رضایت استفاده کنندگان از خدمات ارائه شده در کتابخانه. این مطالعه در سال‌های ۱۹۹۶، ۱۹۹۱، ۱۹۸۹ و ۱۹۸۳ انجام شده است. داده‌های حاصل از پژوهش بیانگر، تغییر منابع اطلاعات پژوهشی، رشد فزاینده خدمات ارائه شده در کتابخانه و ارتباط مثبت میان استفاده از اطلاعات الکترونیکی، چاپ آنها و رضایتمندی استفاده کنندگان می‌باشد. اما فرضیه مبنی بر رابطه مثبت میان استفاده از کتابخانه و رضایت از آن در این تحقیق تأیید نشد.

یافته‌ها

جدول ۱- اختصاص بخش مجزا برای پایان‌نامه‌ها

وضعیت	فراوانی	درصد
بلی	۱۴	۵۰٪
خیر	۱۴	۵۰٪
جمع	۲۸	۱۰۰٪
	Df=۱	$X^2 = 0$

همانطور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، ۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بخش مجزایی برای پایان‌نامه‌های خود در نظر گرفته‌اند و همین‌طور ۵۰ درصد کتابخانه‌ها فاقد بخش مجزایی برای بخش پایان‌نامه‌های خود هستند. بنابراین برای پاسخ به پرسش اساسی پژوهش آزمون خی دو انجام شده است که چون مقدار خی دو از لحاظ آماری معنی دار نیست، باید گفت بین کتابخانه‌هایی که برای پایان‌نامه‌ها مکان مناسبی در نظر گرفته‌اند با آن‌هایی که این کار را نکرده‌اند از لحاظ آماری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۲- توزیع فراوانی اختصاص بخش مجزا برای پایان‌نامه‌ها به تفکیک

دانشگاه‌ها

دانشگاه	فراوانی	جمع	درصد	جمع
---------	---------	-----	------	-----

	بلی	خیر	بلی	خیر	بلی	خیر
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۵	۲	۷	۷۱/۵٪	۲۸/۵٪	۱۰۰
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۵	۴	۹	۵۵/۵٪	۴۴/۵٪	۱۰۰
دانشگاه علوم پزشکی ایران	۳	۷	۱۰	۳۰٪	۷۰٪	۱۰۰
دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی	۱	۱	۲	۵۰٪	۵۰٪	۱۰۰

همانطور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، ۷۱/۵ درصد کتابخانه‌های زیرمجموعه دانشگاه علوم پزشکی تهران دارای بخش پایان‌نامه مجزایی هستند. و تنها ۳۰ درصد کتابخانه‌های زیر مجموعه دانشگاه ایران دارای بخش مجزایی برای بخش پایان‌نامه‌ها هستند.

جدول ۳- توزیع فراوانی تعداد پایان‌نامه‌ها موجود به تفکیک دانشگاه

دانشگاه	تعداد پایان‌نامه	درصد
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۴۶۴۵۰	۴۳/۹
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۲۸۲۸۹	۲۶/۷
دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۶۵۸۲	۲۵/۱
دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی	۴۵۰۱	۳/۴
جمع	۱۰۵۸۲۲	۱۰۰

همانطور که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود ۴۳/۹ درصد از پایان‌نامه‌های موجود مربوط به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۲۶/۷ درصد دانشگاه شهید بهشتی، ۲۵/۱ علوم پزشکی ایران و ۳/۴ درصد مربوط به دانشگاه علوم پزشکی آزاد است. در پاسخ به سوال دوم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در شهر تهران، به لحاظ دارا بودن خط و مشی دریافت پایان‌نامه چگونه است؟" نتایج حاصل از جداول ۶ و ۷ تحلیل شده است.

جدول ۴- توزیع فراوانی جمع آوری پایان‌نامه‌های دانشکده‌های دیگر

وضعیت	فراوانی	درصد
بلی	۹	۳۲/۲
خیر	۱۹	۶۷/۸
جمع	۲۸	٪۱۰۰
	Df=۱	$X^2 = ۳/۵۷$

همانطور که در جدول (۴) ملاحظه می‌شود ۹ کتابخانه برابر ۳۲/۲ درصد پایان‌نامه‌های دانشکده‌های دیگر را در بخش پایان‌نامه‌های خود نگهداری کرده و در مقابل ۶۷/۸ درصد این عمل را انجام نمی‌دهند. در پاسخ به پرسش اساسی دو پژوهش‌آزمون خبی دو انجام شده است اما چون مقدار خبی دو (۳/۵۷) از لحاظ آماری معنی‌دار نیست بنابراین نمی‌توان گفت کتابخانه‌های مورد مطالعه به طور معنی‌داری این کار را انجام نمی‌دهند.

جدول ۵- توزیع فراوانی جمع آوری پایان‌نامه‌های به تفکیک دانشکده‌ها

جمع	درصد		جمع	فراوانی		دانشگاه
	خیر	بلی		خیر	بلی	
۱۰۰	۷۱/۴	۲۸/۶	۷	۵	۲	دانشگاه علوم پزشکی تهران
۱۰۰	۷۷/۸	۲۲/۲	۹	۷	۲	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۱۰۰	۶۰	۴۰	۱۰	۶	۴	دانشگاه علوم پزشکی ایران
۱۰۰	۵۰	۵۰	۲	۱	۱	دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی

همانطور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود، در دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران کمتر از ۵۰ درصد دانشکده‌ها نسبت به نگهداری پایان‌نامه‌های سایر دانشکده‌ها را در کتابخانه خود نگهداری می‌کنند. در دانشگاه آزاد نیز به طور مساوی یک کتابخانه این عمل را انجام و دیگری انجام نمی‌دهند. در پاسخ به سوال سوم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در شهر تهران به

لحاظ ویژگی‌های جامعه استفاده کننده از پایان‌نامه‌ها و چگونگی عضویت چگونه است؟" به تحلیل جدول ۶ پرداخته می‌شود.

جدول ۶- توزیع فراوانی نحوه عضویت در بخش پایان‌نامه‌ها

نحوه عضویت	فراوانی	درصد
عضویت در کتابخانه بدون پرداخت حق عضویت	۱	۳/۶٪
با پرداخت حق عضویت ماهانه	۰	۰
با معرفی‌نامه از دانشگاه خود	۱۳	۴۶/۴٪
با ارائه کارت دانشجویی	۱۴	۵۰٪
جمع	۲۸	۱۰۰٪

همانطور که در جدول (۶) مشاهده می‌شود، ۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کرده‌اند که با ارائه کارت دانشجویی امکان استفاده از پایان‌نامه‌ها برای دانشجویان در این بخش وجود دارد و ۴۶/۴ درصد کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که با معرفی‌نامه از دانشگاه محل تحصیل امکان استفاده از بخش پایان‌نامه‌ها برای دانشجویان وجود دارد. بنابراین در پاسخ به پرسش پژوهشی باید گفت که تقریباً اکثر کتابخانه‌ها با کارت دانشجویی و یا معرفی‌نامه به دانشجویان خدمات ارایه می‌دهند.

در پاسخ به سوال چهارم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران به لحاظ نیروی انسانی شاغل در آن چگونه است؟" نتایج حاصل از جداول ۷ و ۸ تحلیل شده است.

جدول ۷- وضعیت بخش پایان‌نامه‌ها از نظر نیروی انسانی متخصص به تفکیک

مدرک تحصیلی

وضعیت	فراوانی	درصد
کتابداری	۱۰۰	۵۷/۴
غیر کتابداری	۷۴	۴۲/۶
جمع	۱۷۴	۱۰۰٪
	Df=۱	$X^2 = ۰/۶$

همانطور که در جدول (۷) ملاحظه می‌شود، در کتابخانه‌های مورد مطالعه ۴۲/۶ درصد شاغلان دارای مدرک غیر کتابداری و ۵۷/۴ درصد دارای مدرک کتابداری بوده‌اند. در پاسخ به پرسش اساسی آزمون خی دو انجام شده است که

چون مقدار خي دو (۰/۶) از لحاظ آماری معنی‌دار نیست بنابراین می‌توان گفت میزان افراد متخصص و غیر متخصص در کتابخانه‌های مورد مطالعه از لحاظ آماری به یک میزان است.

جدول ۸- توزیع فراوانی نیروی انسانی متخصص شاغل در بخش پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه

جمع	درصد		جمع	فراوانی		دانشگاه
	کتابدار	غیرکتابدار		کتابدار	غیرکتابدار	
۱۰۰	٪۵۹/۲	٪۴۰/۸	۴۹	۲۹	۲۰	دانشگاه علوم پزشکی تهران
۱۰۰	٪۵۵/۷	٪۴۴/۳	۵۲	۲۹	۲۳	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۱۰۰	٪۵۷/۸	٪۴۲/۲	۶۴	۳۷	۲۷	دانشگاه علوم پزشکی ایران
۱۰۰	٪۵۵/۵	٪۴۴/۵	۹	۵	۴	دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی
۱۰۰	٪۵۷/۵	٪۴۲/۵	۱۷۴	۱۰۰	۷۴	جمع

همانطور که در جدول (۸) مشاهده می‌شود، در بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۴۰/۸ درصد غیرکتابدار و ۵۹/۱ درصد نیروی متخصص کتابدار مشغول به کار هستند.

در مجموع از ۱۷۴ نفر نیروی انسانی شاغل در بخش پایان‌نامه‌های جامعه مورد مطالعه، ۴۲/۵ درصد غیرکتابدار و ۵۷/۴ درصد نیروی انسانی متخصص کتابدار هستند.

در پاسخ به سوال پنجم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌های موجود در آن چگونه است؟" نتایج حاصل از جداول ۹ و ۱۰ تحلیل شده است.

جدول ۹- توزیع فراوانی وضعیت سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها

درصد	فراوانی	نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها
۸۲٪	۲۳	بلی
۱۸٪	۵	خیر
۱۰۰٪	۲۸	جمع
$X^2 = 11.57$	Df=۱	

همانطور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود، در ۸۲ درصد کتابخانه‌ها، پایا نامه‌ها نمایه‌سازی می‌شوند و در ۱۷/۸ درصد کتابخانه‌ها، پایان‌نامه‌ها نمایه‌سازی نمی‌شوند. با توجه به این که مقدار χ^2 دو محاسبه شده (۱۱.۵۷) با درجه آزادی یک معنی دار است بنابراین می‌توان گفت کتابخانه‌های مورد مطالعه به طور معنی داری برای پایان‌نامه‌های موجود نمایه‌سازی می‌کنند.

جدول ۱۰- توزیع فراوانی وضعیت سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه‌ها

جمع	درصد		جمع	فراوانی		دانشگاه
	خیر	بلی		خیر	بلی	
۱۰۰	۱۴/۳٪	۸۵/۷٪	۷	۱	۶	دانشگاه علوم پزشکی تهران
۱۰۰	۲۲/۳٪	۷۷/۷٪	۹	۲	۷	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۱۰۰	۲۰٪	۸۰٪	۱۰	۲	۸	دانشگاه علوم پزشکی ایران
۱۰۰	۵۰٪	۵۰٪	۲	۰	۲	دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی

همانطور که در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود، در ۸۵/۷ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران و ۷۷/۷ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۸۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران و ۵۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها انجام می‌گیرد.

در پاسخ به سوال ششم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به

لحاظ برخورداری از امکانات رایانه‌ای و نرم‌افزاری جهت ذخیره‌سازی اطلاعات چگونه است؟" نتایج حاصل از جداول ۱۴-۱۱ تحلیل شده است.

جدول ۱۱- توزیع فراوانی استفاده از نرم‌افزار در بخش پایان‌نامه‌ها

وضعیت وجود رایانه	فراوانی	درصد
بلی	۲۲	۷۸/۵٪
خیر	۶	۲۱/۴٪
جمع	۲۸	۱۰۰٪
	Df=۱	$\chi^2=9.14$

همانطور که در جدول (۱۱) مشاهده می‌شود، ۷۸/۵ درصد کتابخانه‌ها در بخش پایان‌نامه‌های خود دارای امکانات نرم‌افزاری هستند و ۲۱/۴ درصد بخش پایان‌نامه‌ها فاقد امکانات نرم‌افزاری هستند.

جدول ۱۲- توزیع فراوانی مجهز بودن بخش پایان‌نامه‌ها به رایانه و نرم‌افزار

جستجو برای بازیابی اطلاعات

نوع نرم‌افزار	جمع	درصد		جمع	فراوانی		دانشگاه
		خیر	بلی		خیر	بلی	
پارس آذرخش	۱۰۰	۰	۱۰۰٪	۷	۰	۷	دانشگاه علوم پزشکی تهران
پارس آذرخش	۱۰۰	۲۲/۳٪	۷۷/۷٪	۹	۲	۷	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
سیمرغ (نوسا)	۱۰۰	۴۰٪	۶۰٪	۱۰	۴	۶	دانشگاه علوم پزشکی ایران
سیمرغ (نوسا)	۱۰۰	۰	۱۰۰٪	۲	۰	۲	دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی

همانطور که در جدول (۱۲) مشاهده می‌شود، تمامی کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران و دانشگاه آزاد اسلامی در بخش پایان‌نامه‌های خود دارای سیستم نرم‌افزاری جستجو هستند. ۲۲/۳ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و ۴۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه

علوم پزشکی ایران در بخش پایان‌نامه‌های خود فاقد نرم‌افزار جستجوی اطلاعات هستند.

جدول ۱۳- بررسی بخش پایان‌نامه‌ها از لحاظ امکانات رایانه‌ای

وضعیت امکانات رایانه‌ای	فراوانی	درصد
بلی	۱۲	۴۲/۹
خیر	۱۰	۳۱/۷
نامشخص	۶	۲۱/۴
جمع	۲۸	۱۰۰

چنانچه در جدول (۱۳) ملاحظه می‌شود، در ۴۲/۹ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه امکانات رایانه‌ای وجود داشته و در مقابل ۳۱/۷ درصد امکانات رایانه‌ای در دانشگاه وجود نداشته‌است. در ضمن وضعیت ۶ دانشگاه معادل ۲۱/۴ درصد مشخص نیست.

جدول ۱۴- توزیع فراوانی بررسی بخش پایان‌نامه‌ها از لحاظ وجود امکانات رایانه‌ای به تفکیک دانشگاه

جمع	درصد		جمع	فراوانی		دانشگاه
	خیر	بلی		خیر	بلی	
۱۰۰	۴۲/۸۶	۵۷/۱۴	۷	۳	۴	دانشگاه علوم پزشکی تهران
۱۰۰	۴۲/۸۶	۵۷/۱۴	۷	۳	۴	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۱۰۰	۶۶/۶۷	۳۳/۳۳	۶	۴	۲	دانشگاه علوم پزشکی ایران
۱۰۰	۰	۱۰۰	۲	۰	۲	دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی

همانطور که در جدول (۱۴) ملاحظه می‌شود در اکثر دانشکده‌های علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی و دانشگاه آزاد، امکانات رایانه‌ای وجود داشته و تنها در اکثر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران این امکانات وجود نداشته است. در پاسخ به سوال هفتم پژوهش مبنی بر اینکه "وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به

لحاظ سرویس دهی و آرایه خدمات به ذینفعان خود، و دسترس پذیر ساختن امکان استفاده از پایان نامه‌ها (در داخل و خارج دانشگاه) چگونه است؟" به تحلیل جدول ۱۵ پرداخته می‌شود.

جدول ۱۵- توزیع فراوانی استفاده کنندگان از بخش پایان نامه‌ها

گروه‌ها	فراوانی	درصد
دانشجویان و اعضاء هیأت علمی همان دانشگاه	۵	۱۷/۸
تمامی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی	۲	۷/۱۴
تمامی دانشجویان دانشگاه‌های دیگر از جمله دولتی، آزاد، پیام نور و...	۲۱	٪۷۵
جمع	۲۸	٪۱۰۰
	Df=۲	$X^2=۲۲.۳۴$

همانطور که در جدول (۱۵) مشاهده می‌شود، ۷۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، در بخش پایان نامه‌های خود، منابع خود را در اختیار تمامی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، آزاد و پیام نور قرار می‌دهند. ۱۷/۸ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، پایان نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان و اعضاء هیأت علمی، دانشکده‌های وابسته به خود قرار می‌دهند. خیی دو محاسبه شده نیز نشان می‌دهد دانشگاه‌های مورد مطالعه به طور معنی داری به تمامی دانشجویان دانشگاه‌های دیگر خدمات آرایه می‌دهند.

جدول ۱۶- مقاطع تحصیلی استفاده کنندگان از پایان نامه‌ها

ردیف	نام کتابخانه	بخش پایان نامه به دانشجویان چه مقطعی خدمات ارائه می‌دهد؟		
		تمامی مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری	کارشناسی ارشد و دکتری	دکتری
۱	کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۲	کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران		✓	
۳	کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۴	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۵	کتابخانه دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۶	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۷	کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی تهران	✓		
۸	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		
۹	کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		
۱۰	کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		
۱	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		
۱	کتابخانه دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی		✓	
۱	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		
۲	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی		✓	
۳	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	✓		

		✓	کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱	۴
		✓	کتابخانه دانشکده سلامت، ایمنی و محیط‌زیست دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱	۵
	✓		کتابخانه دانشکده علوم تغذیه دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱	۶
		✓	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱	۷
	✓		کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱	۸
	✓		کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱	۹
		✓	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۰
		✓	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۱
		✓	کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۲
	✓		کتابخانه انستیتو - غدد درون‌ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۳
		✓	کتابخانه دانشکده علوم پزشکی کرج دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۴
		✓	کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۵
		✓	کتابخانه انستیتو روان‌پزشکی تهران - دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲	۶
		✓	کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران	۲	۷
		✓	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران	۲	۸
۱	۵	۲۲	۲۸	جمع	
/۹	٪ ۱۷/۹	٪ ۷۸/۶	۱۰۰	درصد	

۳					
%					

فرضیه ۱: در بیش از ۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد بررسی آرایه خدمات در حد مطلوبی قرار دارد.

جدول ۱۷- توزیع فراوانی مقاطع تحصیلی استفاده کنندگان

درصد	فراوانی	مقاطع تحصیلی
۷۸/۶%	۲۲	تمامی مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری
۱۷/۹%	۵	مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری
۳/۹%	۱	مقطع دکتری
۱۰۰%	۲۸	جمع
$X^2=۲۶.۶۴$	Df=۲	

همانطور که در جدول (۱۷) مشاهده می‌شود، ۷۸/۶ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، پایان‌نامه‌های خود را در اختیار دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، ۱۷/۹ درصد کتابخانه‌ها پایان‌نامه‌های خود را در اختیار دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و ۳/۹ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه پایان‌نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان، مقطع دکتری قرار می‌دهند. بنابراین چون مقدار χ^2 دو از لحاظ آماری معنی دار است می‌توان گفت بیشتر از ۵۰ درصد از کتابخانه‌ها خدمات نسبتاً کامل و مطلوبی ارائه می‌دهند.

جدول ۱۸- امکانات کپی بخش پایان‌نامه‌ها

امکانات کپی بخش پایان‌نامه‌ها	امکانات کپی بخش پایان‌نامه‌ها	نام کتابخانه	ردیف
	✓	کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱
✓		کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۲
	✓	کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران	۳
	✓	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۴

✓		کتابخانه دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۵
	✓	کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۶
	✓	کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۷
	✓	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۸
✓		کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۹
✓		کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۰
✓		کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۱
	✓	کتابخانه دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۲
✓		کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۳
	✓	کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۴
✓		کتابخانه دانشکده سلامت، ایمنی و محیط زیست دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۵
	✓	کتابخانه دانشکده علوم تغذیه دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۶
	✓	کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۷
✓		کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۸
✓		کتابخانه دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۹
	✓	کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۰
✓		کتابخانه دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۱
✓		کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۲
✓		کتابخانه انستیتو - غدد درون ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۳
✓		کتابخانه دانشکده علوم پزشکی کرج دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۴
	✓	کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۵
	✓	کتابخانه انستیتو روان پزشکی تهران - دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۶
✓		کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران	۲۷
✓		کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی تهران	۲۸
۱۵	۱۳	جمع	

جدول ۱۹- توزیع فراوانی امکانات کپی در بخش پایان نامه ها

وضعیت وجود رایانه	فراوانی	درصد
-------------------	---------	------

۴۶/۴	۱۳	بلی
۵۴/۶	۱۵	خیر
٪۱۰۰	۲۸	جمع

همانطور که در جدول (۱۹) ملاحظه می‌شود در ۴۶/۴ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه امکانات کپی برداری از پایان‌نامه‌ها وجود داشته و در مقابل در ۵۴/۶ درصد این امکان وجود نداشته است.

جدول ۲۰- وضعیت دسترسی به عناوین و چکیده پایان‌نامه‌ها بر روی وب‌سایت کتابخانه در خارج از محیط دانشگاه

وضعیت دسترسی	فراوانی	درصد
بلی	۱۴	٪۵۰
خیر	۱۴	٪۵۰
جمع	۲۸	٪۱۰۰

همانطور که در جدول (۲۰) مشاهده می‌شود، نیمی از کتابخانه‌های مورد مطالعه دارای امکان دسترسی به عناوین و چکیده پایان‌نامه‌ها در خارج از محیط دانشگاه و بر روی وب‌سایت کتابخانه هستند و نیمی دیگر از کتابخانه‌های مورد مطالعه فاقد این امکان هستند.

جدول ۲۱- توزیع فراوانی وجود بانک اطلاعاتی از پایان‌نامه‌های ارائه شده

وجود بانک اطلاعاتی	فراوانی	درصد
بلی	۱۲	٪۴۲/۹
خیر	۱۶	٪۵۷/۱
جمع	۲۸	٪۱۰۰
	Df=۱	$X^2=۰/۵۷$

همانطور که در جدول (۲۱) مشاهده می‌شود، ۵۷/۱ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه، فاقد بانک اطلاعاتی از پایان‌نامه‌های موجود، که به صورت دوره‌ای منتشر شود هستند، و ۴۲/۹ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه دارای بانک اطلاعاتی از پایان‌نامه‌های خود هستند. خی دو محاسبه شده نیز تفاوت معنی داری در این

خصوص نشان نمی‌دهد چراکه مقدار خی دو (۰/۵۷) و از لحاظ آماری معنی دار نیست.

جدول ۲۲- توزیع فراوانی وضعیت دسترسی به پایان‌نامه‌ها

وضعیت دسترسی	فراوانی	درصد
بلی	۱۱	۳۱/۷
خیر	۱۷	۳/۶۸
جمع	۲۸	٪۱۰۰

همانطور که در جدول (۲۲) ملاحظه می‌شود در مجموع کتابخانه‌های مورد مطالعه ۳۱/۷ درصد فهرستی از پایان‌نامه‌های موجود را به صورت دوره‌ای چاپ کرده و ۳/۶۸ درصد این عمل را انجام نمی‌دهند.

جدول ۲۳- جدول توزیع فراوانی نگهداری پایان‌نامه‌ها به تفکیک مقطع

مقطع	فراوانی	درصد
کارشناسی	۸	۲۸/۶
کارشناسی ارشد	۲۰	۷۱/۴
دکتری	۲۳	۸۲/۱
تعداد دانشگاه‌ها	n=۲۸	

همانطور که در جدول (۲۳) ملاحظه می‌شود در ۲۸ دانشکده مورد مطالعه، در ۲۸/۶ درصد پایان‌نامه‌های کارشناسی، در ۷۱/۴ درصد کارشناسی ارشد و در ۸۲/۱ درصد پایان‌نامه‌های مقطع دکتری نگهداری می‌شود.

فرضیه ۲: اختلاف معنی داری در بحث آرایه خدمات بین بخش پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی وجود دارد.

جدول ۲۴- وضعیت آرایه خدمات بین بخش پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های دولتی و

غیر دولتی

جمع	آرایه خدمات نامطلوب	آرایه خدمات مطلوب

۹۸	۵۰	۴۸	دانشگاه‌های دولتی
۸	۴	۴	دانشگاه آزاد
۱۰۶	۵۴	۵۲	جمع
$X^2=۰/۰۰۰۳$	Df=۱		

در جدول فوق آرایه خدمات بین دانشگاه‌های دولتی و آزاد آورده شده است این خدمات شامل آرایه بانک اطلاعاتی، دسترسی به عناوین و چکیده‌نامه‌ها بر روی وب سایت، امکانات کپی برداری و چاپ فهرست دوره‌ای می‌شود. با توجه به این که خلی دو محاسبه شده (۰/۰۰۰۳) از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین فرضیه پژوهش رد می‌شود بنابراین نمی‌توان بین خدمات آرایه شده بین دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی تفاوتی قایل شد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر از لحاظ دسته بندی تحقیقات بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها (طرح تحقیق)، پیمایشی - توصیفی بود زیرا به توصیف بررسی وضعیت ارائه‌ی خدمات در بخش پایان نامه‌های کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی و آزاد وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران پرداخته است، که تعداد آنها برابر ۴ دانشگاه و ۳۲ دانشکده که شامل ۳۶ کتابخانه می‌باشد محاسبه گردیده است. از آنجا که جامعه آماری تحقیق حاضر محدود و تعداد کتابخانه‌ها کم بود، لذا در تحقیق حاضر، داده‌ها از کل جامعه آماری به روش سرشماری گردآوری، و از روش نمونه گیری معمول در تحقیقات استفاده نشده است.

در تحقیق حاضر از پرسشنامه به عنوان ابزار جمع آوری داده‌ها استفاده شد. و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از فنون و روش‌های آمار توصیفی استفاده شد، برای توصیف داده‌ها از روش‌های معمول در آمار توصیفی نظیر تهیه جدول فراوانی، محاسبه شاخص‌های آماری برای پاسخ به سوالات پژوهش استفاده گردید.

در نتیجه‌گیری کلی به مباحث ذیل پرداخته شده است که با رعایت آنها می‌توان بهترین خدمات را به استفاده کنندگان ارائه داد.

۵۰ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کردند که بخش مجزایی برای نگهداری پایان نامه‌ها ندارند و ۵۰ درصد نیز بیان کردند که قسمت مجزایی به عنوان بخش پایان نامه‌ها وجود دارد. که این نتیجه مناسبی نمی‌باشد و با توجه به کارکردهای بخش پایان نامه‌ها و خدماتی که باید به مراجعان ارائه دهد، لازم است

در هر کتابخانه بخش مجزایی برای این بخش در نظر گرفته شود. همچنین ۲۸/۵ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۴۴/۵ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۵۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی و ۷۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران، بیان کرده‌اند که فاقد بخش مجزایی به عنوان بخش پایان نامه‌ها هستند. که در این زمینه دانشکده‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران نسبت به سایر کتابخانه‌های مورد مطالعه ضعف بیشتری داشته‌اند. بنابراین باید گفت بین کتابخانه‌هایی که برای پایان‌نامه‌ها مکان مناسبی در نظر گرفته‌اند با آنهایی که این کار را نکرده‌اند از لحاظ آماری تفاوت آماری وجود ندارد. از لحاظ تعداد پایان‌نامه‌ها بیشترین و قدیمی‌ترین تعداد پایان‌نامه‌ها (۴۳/۹ درصد) مربوط به دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۲۶/۷ درصد مربوط به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۲۵/۱ درصد دانشگاه علوم پزشکی ایران و کمترین تعداد با ۴/۳ درصد مربوط به دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی می‌باشد.

در مورد وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران به لحاظ دریافت خط مشی پایان‌نامه ۹ کتابخانه (۳۲/۲ درصد) پایان‌نامه‌های دانشکده‌های دیگر را در بخش پایان‌نامه‌های خود نگهداری کرده و (۶۷/۸ درصد) این عمل را انجام نمی‌دهند. بنابراین می‌توان گفت کتابخانه‌های مورد مطالعه به طور معنی داری این کار را انجام نمی‌دهند.

وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ ویژگی‌های جامعه استفاده‌کننده از پایان‌نامه‌ها و عضویت به شرح ذیل است:

۵۰ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کرده‌اند که با ارائه کارت دانشجویی امکان استفاده از پایان‌نامه‌ها برای دانشجویان در این بخش وجود دارد و ۱۳ کتابخانه (۴۶/۴ درصد) اظهار داشته‌اند با معرفی نامه از دانشگاه محل تحصیل امکان استفاده از بخش پایان‌نامه‌ها وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت تقریباً اکثر کتابخانه‌ها با کارت دانشجویی و یا معرفی نامه به دانشجویان خدمات ارائه می‌دهند. در بررسی وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ نیروی انسانی شاغل در آن، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از ۱۷۴ نفر پرسنلی که در بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های مورد مطالعه در پژوهش مشغول به کار هستند، ۱۰۰ نفر (۵۷/۴ درصد) از آنها نیروی غیر کتابداری هستند. که این مسئله ضعف بسیار عمده را در

این بخش نشان می‌دهد که بیش از نیمی از پرسنل این بخش را نیروی غیر کتابداری تشکیل می‌دهند. که این مسئله خود باعث عدم سازماندهی درست پایان نامه‌ها و ناتوان بودن در ارائه خدمات کافی به مراجعان به این بخش می‌شود.

در هر دانشگاه می‌توان گفت، $59/2$ درصد نیروهای شاغل در بخش پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران، $57/7$ درصد نیروهای شاغل در بخش پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و $57/8$ درصد نیروهای شاغل در بخش پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران و $55/5$ درصد نیروهای شاغل در بخش پایان نامه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی، نیروهای متخصص هستند. بنابراین می‌توان گفت میزان افراد متخصص و غیر متخصص در کتابخانه‌های مورد مطالعه به لحاظ آماری به یک میزان است.

در بررسی وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ سازماندهی و نمایه‌سازی پایان‌نامه‌های موجود در آن به نتایج ذیل پرداخته شده است که 82 درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کرده‌اند که نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها در آنها انجام می‌گیرد و $17/8$ درصد کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها را انجام نمی‌دهند. همچنین $14/3$ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، 20 درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران و $22/3$ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و 50 درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه آزاد واحد علوم پزشکی بیان داشته‌اند که امر نمایه‌سازی پایان‌نامه‌ها صورت نمی‌گیرد، که کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی در این زمینه ضعف بیشتری داشتند. و در نیمی از آنها پایان‌نامه‌ها به ترتیب شماره‌ای که هنگام ورود به کتابخانه داده می‌شود تنظیم می‌گردد. بنابراین می‌توان گفت که کتابخانه‌های مورد مطالعه به طور معنی‌داری برای پایان‌نامه‌های موجود نمایه‌سازی می‌کنند.

در مورد وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ برخورداری از امکانات رایانه‌ای و نرم‌افزاری جهت ذخیره و بازیابی اطلاعات 22 کتابخانه ($78/5$ درصد) در بخش پایان‌نامه خود دارای امکانات نرم‌افزاری بوده و $21/4$ درصد بخش پایان‌نامه‌ها فاقد امکانات نرم‌افزاری هستند. تمامی کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران و دانشگاه آزاد اسلامی در بخش پایان‌نامه خود دارای سیستم نرم‌افزاری جستجو هستند. 40 درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران و

۲۲/۲ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در بخش پایان‌نامه‌های خود فاقد نرم‌افزار جستجوی اطلاعات هستند. و نیز در بخش پایان‌نامه‌های ۴۲/۹ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه امکانات رایانه‌ای وجود داشته و در مقابل ۳۱/۷ درصد دارای این امکانات نمی‌باشند. که بنابراین در اکثر دانشکده‌های علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی و دانشگاه آزاد امکانات رایانه‌ای وجود داشته و تنها در اکثر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران این امکانات وجود نداشته است. که با توجه به این می‌توان گفت اکثر کتابخانه‌های دانشکده‌های مورد مطالعه در وضعیت نسبتاً مطلوبی به سر می‌برند.

در رسیدگی به وضعیت بخش پایان‌نامه‌های کتابخانه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح تهران، به لحاظ سرویس دهی ارائه خدمات به ذی‌نفعان خود، و دسترس پذیر ساختن امکان استفاده از پایان‌نامه (در داخل و خارج دانشگاه) ۷۵ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان داشتند که پایان‌نامه‌های خود را در اختیار تمامی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد، دولتی و پیام نور و... قرار می‌دهند. ۱۷/۸ درصد کتابخانه‌ها بیان داشته‌اند که پایان‌نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان و اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌های وابسته به خود قرار می‌دهند و ۷/۱۴ درصد کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که پایان‌نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان دانشگاه‌های دولتی قرار می‌دهند.

با توجه به این که پایان‌نامه‌ها حاصل پژوهشی است که لازم است دانشجویان دیگر نیز برای جلوگیری از دوباره کاری‌ها، از پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های دیگر اطلاع دقیق داشته باشند، محصور کردن آنها برای عده خاصی بدور از انصاف است و لازم است کتابخانه‌ها به این مهم توجه داشته باشند و با قرار دادن مقرراتی، پایان‌نامه‌های خود را در اختیار سایر دانشجویان قرار دهند تا تمامی دانشجویان به دور از مرزبندی‌ها بتوانند از این گنجینه علمی استفاده کنند.

در ۲۲ کتابخانه (۷۸/۶ درصد) پایان‌نامه‌های خود را در اختیار دانشجویان تمام مقاطع، ۱۷/۹ درصد پایان‌نامه‌های خود را در اختیار دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا و ۳/۹ درصد پایان‌نامه‌های خود را تنها در اختیار دانشجویان دکترا قرار می‌دهند، که بنابراین می‌توان گفت بیش از ۵۰ درصد کتابخانه‌ها خدمات نسبتاً کامل و مطلوبی ارائه می‌دهند. در مورد امکانات کپی در بخش پایان‌نامه‌ها در ۱۳ مورد (۴۶/۴ درصد) امکانات کپی برداری از پایان‌نامه‌ها وجود داشته و در ۵۴/۶ درصد این امکان وجود ندارد که این میزان در اکثر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران بیش از سایر دانشکده‌ها است. ۵۰٪ کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که فاقد

عناوین و چکیدهٔ پایان نامه‌ها بر روی وب سایت کتابخانه هستند و در مقابل ۵۰٪ کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که دسترسی به عناوین و چکیدهٔ پایان نامه‌ها از خارج از محیط دانشگاه و بر روی وب سایت کتابخانه امکان پذیر است. ۶۶/۶ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۳۰ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۵۷/۲ درصد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران، فاقد عناوین و چکیده پایان نامه‌ها بر روی وب سایت دانشگاه هستند. که به نظر می‌رسد کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در این زمینه ضعف بیشتری را داشته است. در مقابل تمامی کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم پزشکی بیان کرده‌اند که داری عناوین و چکیده پایان نامه‌ها بر روی وب سایت کتابخانه هستند و دسترسی به عناوین و چکیدهٔ پایان نامه‌ها از خارج از محیط دانشگاه امکان پذیر است. ۵۷/۱ درصد کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کرده‌اند که فاقد بانک اطلاعاتی دوره ای و منظم از فهرست پایان نامه‌های خود هستند و ۴۲/۹ درصد کتابخانه‌ها بیان کرده‌اند که کتابخانه به طور منظم و دوره ای فهرستی از پایان نامه‌های خود را منتشر می‌کند و در اختیار همگان قرار می‌دهد.

تهیه فهرست دوره ای از پایان نامه‌های موجود توسط هر دانشگاه به طور مرتب می‌تواند کمک بسیاری به پژوهشگران باشد که بتواند از وجود عناوین مختلف پایان نامه‌ها در سایر نقاط کشور اطلاع یابد.

از مجموع کتابخانه‌های مورد مطالعه چاپ فهرستی از پایان نامه‌ها به صورت دوره‌ای در ۲۸/۶ درصد در دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۴۴/۴۴ درصد در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۴۰ درصد در دانشگاه تهران و ۵۰ درصد در دانشگاه علوم پزشکی آزاد انجام می‌گیرد. در ۲۸ دانشکده مورد مطالعه ۸۲/۱ درصد پایان نامه‌های مقطع دکترا، ۷۱/۴ درصد پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و ۲۸/۶ درصد پایان نامه‌های مقطع کارشناسی نگهداری می‌شود که بنابراین می‌توان گفت بیشترین میزان نگهداری پایان نامه‌ها در اکثر کتابخانه‌های مورد مطالعه در مقطع دکترا می‌باشد.

در مورد وضعیت ارائه پایان نامه به بخش پایان نامه‌ها پس از فارغ التحصیلی تمامی کتابخانه‌های مورد مطالعه بیان کرده‌اند که دانشجویان موظف به دادن یک نسخه از پایان نامه خود، پس از فارغ التحصیلی به کتابخانه هستند.

با توجه به اینکه در زمینه ارائه خدمات بین بخش پایان نامه‌های دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی که شامل ارائه بانک اطلاعاتی، دسترسی به عناوین و چکیده

نامه‌ها بر روی وب سایت، امکانات کپی برداری و چاپ فهرست دوره‌ای می‌باشد، تفاوت معنی داری مشاهده نمی‌شود. بنابراین فرضیه پژوهش رد می‌شود.

پیشنهادهای پژوهش

- ۱) انتخاب مسئول متخصص و کتابدار آگاه به امور برای این بخش که اشراف کامل را نسبت به امر سازماندهی و نمایه سازی و جستجو و... داشته باشد.
- ۲) در هر کتابخانه فضایی مجزا برای این بخش در نظر گرفته شود که مجهز به امکانات رایانه ای و کپی باشد تا دسترسی به اطلاعات را با مشکل مواجه نسازد.
- ۳) تهیه فهرست‌های موضوعی کامل همراه با توصیف گره‌های موضوعی که در فواصل زمانی معین منتشر شود تا از تکرار موضوعات جلوگیری و خلاءهای مورد نیاز مشخص گردد.
- ۴) قرار دادن عناوین و چکیده پایان نامه بر روی وب سایت کتابخانه‌ها که دسترسی به اطلاعات این بخش را تسهیل می‌کند و از دوباره کاری‌ها پرهیز می‌کند.
- ۵) گردآوری کامل پایان نامه‌ها برای پربار کردن این بخش از کتابخانه جهت پاسخگویی بهتر به محققان و رساندن آنها به منابع مورد نیاز.
- ۶) مقایسه و تکمیل کمی مجموعه پایان نامه‌های کتابخانه مرکزی با مجموعه کتابخانه‌های دانشکده‌ها.

منابع

- اصلائی ملایری، محسن. (۱۳۷۷). بررسی میزان آگاهی و رضایت دانشجویان عضو کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از خدمات کتابخانه در سال ۱۳۷۶. طرح پژوهشی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.
- بنی اقبال، ناهید. (۱۳۷۷). بررسی مجموعه پایان‌نامه‌های دانشگاه تهران. کتابداری، (۳۲)، ص ۱۵۵-۱۷۰.
- تامپسون، جیمز. (۱۳۶۶). تاریخ اصول کتابداری. ترجمه محمودحقیقی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- در باغ عنبران، جعفر (۱۳۷۷). بررسی رضایت استفاده کنندگان از پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی فارسی کتابخانه منطقه ای علوم و تکنولوژی شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه شیراز.

رحیمی، علیرضا. (پائیز ۱۳۷۷). تعامل گسترش تحقیقات و نقش کتابخانه‌ها در

اشاعه اطلاعات. فصلنامه پیام کتابخانه سال هشتم، شماره سوم. ص ۲۶.

صالحی، منیژه، (۱۳۷۸)، مقایسه وضعیت ارائه خدمات در بخش پایان‌نامه‌های

کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد

کتابداری، دانشگاه تهران

ملکی نوجه دهی، مجید. (۱۳۷۳). بررسی نظرات دانشجویان در مورد خدمات

کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی در نیمسال تحصیلی ۷۳-۷۲. پایان

نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه شهید بهشتی.

نخعی، رضا. (۱۳۷۷). راهنمای پایان‌نامه نویسی. تهران: هگمتان.

Altman, Ellen & Herson, peter (Aug ۱۹۹۸). "Service quality and

satisfaction do matter", American libraries, Chicago. vol.۲۹, no.۷,

pp.۵۳

Butler, Meredith, & Gratch, B (July ۱۹۸۲). "planning a user study: the

process defined". College & Research Libraries. ۴۳, pp.۳۲۰-۳۳۰.

Cherry, Joan M (July ۱۹۹۰). "Methods of studying database user: the role

of surveys, laboratory studies, and field studies". The Canadian

Journal of Information science, vol.۱۵, no.۲. pp.۱۷,۲۷

Cooper, Sandra m; Bolt, Nancy; Keith; Bolt, Nancy; Keith. (۲۰۰۱). "Com

muni ty analysis methods and evaluative options: The CAMEO hand

book". [Online]. [cited ۲۳. ۶.۲۰۰۱]. Chapter ۷.

D'Elia, George & Walsh, Sandra. (Apr ۱۹۸۳). "User satisfaction with

library services-a measure of public library performance". Library-

Quarterly, ۵۳ (۲).pp.۱۰۹.

Goldhor, Herbert (۱۹۶۸). "Reaserch methods in librarianship:

measurement and evaluation/ University of Illinois Graduate school of

library science".pp.۱۶.

Lancaster. F. W (۱۹۷۷). "The measurement and evaluation of library

services". Washington, D. C: Information resource press. PP.۱-

۳۹۵.”quoted in S. Ertejaei. Survey of the user satisfaction with services of the central library of iran medical sciences university. Master Dissertation. Iran university of medical science. ۱۹۹۴.p.۱

Martin, L.A (Jan ۱۹۷۶). “User studies and library planning”, Library Trends, Vol.۲۴. pp.۴۷۳.

Parkin, D (۱۹۷۹). “A study of the college of pharmacy library concerning facilities, services and user satisfaction”. PP.۱, pub. No: ERIC: ED-۲۰۳ ۸۸۰,۱۸ ref.

Townley, Charls.T And Boberg, Kevin B (۲۰۰۰).”The changing role of the technical university libraries: ۱۹۸۳-۱۹۹۶”. New Mexico state univ. [Online]. [Cited ۱۳.۴.۲۰۰۱] Ave: <http://educate.lib.chamers.se/IATUL/proceedcontents/fullp.../Townely.htm>

Wilson,C & N. Orr (۱۹۹۵). “User satisfaction with the library service among part time students”. New review of academic librarianship. ۱, pp.۱۸۷. [Online]. [Cited ۱۲.۳.۲۰۰۱]. Ave: www.brad.ac.uk/acad/indtech/chakib/qfd/ts/do۲۱.htm.